

A 2011-es népszámlálások Délkelet-Európa nem uniós országaiban

Rózsa Gábor,

a KSH ny. főosztályvezető-
helyettese

E-mail:
gaborrozsza47@hotmail.com

Rózsa Dávid,

a KSH Könyvtár tájékoztató
könyvtárosa

E-mail: David.Rozsa@ksh.hu

A nemzetközi ajánlásoknak megfelelően 2011-ben Délkelet-Európa nem uniós országaiban is népszámlálásokat tartottak. Az eredetileg tervezett áprilisi időpontban Horvátországban, Koszovóban és Montenegróban tudták végrehajtani a hagyományos módszerű összeírást, míg Albánia, Macedónia és Szerbia különböző okok miatt 2011 októberére halasztotta azt. Macedóniában az etnikai ellentétekkel összefüggő számos szabálytalanság miatt az összeírást félbeszakították a hatóságok, Bosznia-Hercegovinában pedig több évig tartó vitákkal sem sikerült népszámlálási törvényt alkotni. Törökország 2011. október–november folyamán egy még nem kiforrott, a hagyományostól eltérő kombinált módszerrel hajtotta végre népszámlálását, amelynek eredményeit 2012 végére ígérik. A szerzők e nyolc ország népszámlálásának néhány jellemzőjét foglalják össze, érdekességként pedig a régió egy másik területe, Észak-Ciprus sajátos népszámlálását mutatják be.

Tárgyszó:

Népszámlálás.

Délkelet-Európa.

Nemzetközi összehasonlítás.

Az Európai Unió legutóbbi, több kedvezményezettet támogató, a statisztika sok területére kiterjedő projektje (IPA 2008 Multi-beneficiary Statistical Cooperation Programme) keretében Délkelet-Európa nyolc nem európai uniós országa 2009 és 2011 között szakmai segítséget kapott a 2011. évi népszámlálás és lakásösszeírás előkészítéséhez. A projektet megvalósító nemzetközi konzorcium vezetője a német ICON Institute Public Sector GmbH volt (több szakterületen a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) is közreműködött). A népszámlálási komponens szakmai irányítására *Rózsa Gábor* kapott megbízást.

A projekt fő céljaiként a következőket jelölték meg: a földrajzi információs rendszerek (geographic information system – GIS) eszközeinek kialakítása, alkalmazása a területi-kartográfiai előkészítésben és az adatközlésben; a kérdőívek és útmutatók kidolgozása és próbái a belső adatigények, valamint a nemzetközi adatszolgáltatási kötelezettségek figyelembe vételével; megfelelő kommunikációs stratégia kialakítása az adatszolgáltatók kedvező hozzáállásának elérése érdekében; a feldolgozási technológiák véglegesítése az EU adatátadási standardjainak megfelelően; az adatok minőségének biztosítása és értékelése. Fontos szempont volt a programok – helyszíni konzultációk, tanácskozások, képzési jellegű workshopok – kidolgozásánál, hogy a különböző országok a felsorolt területeken az ismeretek és gyakorlat szempontjából igen eltérő helyzetben voltak. A projekt mindezekén túl hosszabb távú, általánosabb módszertani és kapacitásfejlesztési ambíciókkal is készült. Egyes országok esetében felmerült az összeírás nemzetközi monitorozásának lehetősége is.

A népszámlálás előkészítését a volt Jugoszlávia egyes részein belüli és azok közötti, nemrég lezajlott, illetve fel-fellángoló konfliktusok, a mindenütt érezhetővé és befolyásoló tényezővé vált gazdasági nehézségek, másutt (Albániában és Törökországban) a szakmai háttér bizonytalanságai is nehezítették, sőt több helyen elodázták.

Az egyes országleírások alapját képező belső szakértői jelentéseket az Eurostat engedélyével használtuk fel. A bemutatott államok és 2011-es népszámlálásuk néhány fontosabb ismervét a Függelékben található táblázatban foglaltuk össze.

Horvátország

A horvátországi próbaszámlálást 2009. június 1. és 12. között bonyolították le öt megye, továbbá Zágráb ötven olyan számlálókörzetében, amelyben a 2001-es census során legalább nyolcvan háztartást találtak.

A népszámlálási törvényt (CBS [2010]) 2010 júliusában fogadták el. Ez 161 millió kunát (akkori árfolyamon számolva közel 6,5 milliárd forintot) irányzott elő az

összeírás céljára. A törvény értelmében az Állami Földmérő Hivatal a szükséges térképészeti anyagokat analóg és digitális formában is a statisztikai hivatal rendelkezésére bocsátotta. Az adatbázis naprakészen tartásának érdekében a 2011. január 1. és május 15. közötti időszakra az illetékes hatóságok számára megtiltották a közigazgatási határok módosítását, a földrajzi nevek megváltoztatását és a házak átszámozását. Az adatbiztonságról a népszámlálási törvény mellett a hivatalos statisztikáról szóló jogszabály is gondoskodik: az összeírást kiszolgáló dedikált szervereket elkülönített, biztonságos helyre telepítették; az optikai karakterfelismerés (optical character recognition – OCR) elvégzése után az egyedi azonosítókat azonnal eltávolították; a feldolgozás során olyan algoritmusokat használtak, amelyek lehetetlenné teszik, hogy az aggregátumokból visszafejtsék az egyedi adatokat.

Az előkészületek minden fázisát bizottságok felügyelték, amelyek szükség esetén felvehették a kapcsolatot a Horvát Statisztikai Hivatal vezetőjével. A népszámlálási módszerek megfelelő alkalmazása érdekében a hivatal valamennyi fiókirodájának tevékenységét kijelölt instruktorok segítették, akik kellő tapasztalattal rendelkeztek a nagy statisztikai adatfelvételek terén. A betanítás mindenütt horvát nyelven folyt.

A census reklámkampányához a hivatal nem vett igénybe professzionális segítséget, maga tervezte a logót, az egyéb grafikákat és a szlogent is. A hivatali honlapon horvát és angol nyelvű népszámlálási aloldalt hoztak létre, ahol az érdeklődők megtalálhatták a kérdőíveket, a gyakran feltett kérdéseket és a népszámlálási törvényt. Az összeírással kapcsolatos PR-ügyeket önálló sajtócsoporthoz intézte.

A népszámlálást 2011. április 1. és 28. között hajtották végre március 31. éjféli eszmei időponttal. Az összeírást a hagyományos interjú módszerrel és papíralapú kérdőívekkel végezték. (Utóbbiak nem sokat változtak 2001-hez képest; előnyomott és szabadszöveges válaszmezőket egyaránt tartalmaztak.) A munkálatokban több mint tizenhétezer fő (tizenötezer összeíró, kétezer felülvizsgáló, kétszáz instruktor és negyvenhat megyei koordinátor) vett részt. Azokban a körzetekben, amelyekben feltételezték a kisebbségek jelenlétét, az adott csoporthoz tartozó összeírókat is alkalmazták. A személyi és lakáskérdőívek kérdésanyaga éppúgy megfelelt a horvát hagyományoknak és adatigényeknek, mint az EU és az Európai Statisztikusok Értekezlete (Conference of European Statisticians – CES) által támasztott nemzetközi követelményeknek. A nemzetiségre, anyanyelvre és vallásra vonatkozó kérdésre nem volt kötelező válaszolni.

Az összeírás végeztével – ugyancsak a horvát hagyományokhoz híven – utóellenőrzésre került sor.¹ A teljes körűséget háromszáz számlálókörzetes mintán, a tartalom minőségét az ezekben található háztartások 12 százalékos almintáján ellenőrizték.

¹ Ennek kidolgozásában a magyar AAM Vezetői Informatikai Tanácsadó Zrt. szakértői is közreműködtek a „Technical assistance in development of selected areas of statistics. EuropeAid/128493/D/SER/HR” című, ugyancsak EU-finanszírozású országprojekt keretében.

A feldolgozás folyamatát hátráltatta, hogy az ennek helyszínéül kiszemelt, Zágrábtól harmincöt kilométerre fekvő épület felújítása és felszerelése fél évet csúszott. Különösen nagy nehézséget okoz a foglalkozással kapcsolatos kérdéskör feldolgozása. A kódolást – amelyet további ellenőrzések követtek – a Kanadai Statisztikai Hivatal által kifejlesztett szoftverrel végezték, amely nemcsak a népszámlálás, hanem egyéb rendszeres összeírások során is használható.

A census első eredményeit 2011 júniusában publikálták. A kiadvány tartalmazza a fontosabb módszertani tudnivalókat; az összeírt személyek, háztartások és lakóegységek számát regionális, megyei, települési és – Zágráb esetében – kerületi szinten; végül a számba vett települések listáját (*CBS* [2011]). A Horvát Statisztikai Hivatal a népszámlálási évet követő huszonhét hónapon belül képes lesz az összes kötelező információt az Eurostat rendelkezésére bocsátani. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a kapott adatok nem hasonlíthatók össze sem a 2001-es, sem az 1992-es összeírásával, mivel időközben – igazodva a nemzetközi előírásokhoz – módosították a lakónépesség definícióját (*Rózsa* [2011b]).

Szerbia

Szerbiában a népszámlálási törvényt viszonylag korán, a régióban elsőként, 2009 decemberében fogadta el a parlament, a mezőgazdasági censuséval együtt. Ekkor az összeírás végrehajtását 2011 áprilisának első felére tűzték ki, március 31. éjféli eszmei időponttal. (A népszámlálás jogi háttérének más fontos elemeiről, az adatvédelem szabályozásáról, az adatok bizalmas kezeléséről és az egyedi adatok közzétételének tilalmáról egyébként a statisztikai törvény rendelkezik.)

Már a felkészülés korai fázisában – a gazdasági válságból is következően – érezhető volt, hogy a finanszírozással problémák lesznek. A szükséges és megígért kormányzati források hiányában 2010 végén a népszámlálás elhalasztásáról döntöttek, és nem sokkal az eredetileg kitűzött eszmei időpont előtt, 2011 márciusában megszületett a törvény módosítása. Az összeírásra kitűzött új eszmei időpont 2011. szeptember 30. éjféli lett. Október 1. és 15. között folyt az adatgyűjtés (*Balkan Insight* [2011]).

A próbaszámlálás 2009 áprilisában zajlott, szinte nullára redukált költségvetéssel, az eredetileg tervezettnél sokkal kisebb mintán. Ennek ellenére számos hasznos tanulsággal szolgált (*SORS* [2009]). Később közvetlen svéd állami finanszírozással még egy próbára sor került, de annak kizárólagos célja a roma népesség aktív népszámlálási részvételének elősegítése volt.

A népszámlálást hagyományos, számlálóbiztosi interjú módszerrel hajtották végre. A kérdőívek kidolgozásánál figyelembe vették mind a hagyományokat és az ország sajátos helyzetét, adatigényeit, mind a nemzetközi ajánlásokat és adatszolgáltatási kötelezettségeket.

Az OCR-es adatbevitel megkönnyítésére azt tervezték, hogy a lehető legtöbb kérdésnél – így a nemzetiségi, anyanyelvi, vallási blokknál is – az előnyomatott válaszlehetőséget helyezik előtérbe. Szerbia ugyanis hagyományainak megfelelően adatokat gyűjtött ezekre a változókra vonatkozóan is, és tudvalevő volt a korábbi tapasztalatok alapján, hogy a lakosság mintegy 80 százaléka vallja magát szerbnek. Bár a próbaszámlálásoknál még az előnyomatott és kódolt, valamint a nyitott válaszlehetőség kombinációi szerepeltek, a nemzeti kisebbségek kérése alapján a teljes körű összeírás során már csak nyitott kérdésként találhatók a kérdőíven.

Egy másik érzékeny téma volt az országon belül áttelepített népesség (internally displaced persons – IDP) kérdése. Ez ugyanis úgy szól: „Országon belüli áttelepült-e Koszovó és Metohia területéről?” E személyek esetében a Szerb Statisztikai Hivatal kivételt tett a belső vándorlásra vonatkozó válaszadásnál, tudniillik az ott elhagyott település nevét, valamint a megfelelő dátumot is be kellett jegyezni. (A probléma itt az, hogy Szerbia törvényei értelmében Koszovót saját tartományának tartja, miközben az kinyilvánította függetlenségét.) A menekültek számának meghatározása az „Élt-e valaha a Szerb Köztársaság területén kívül legalább egy évig?” kérdés alapján fog történni. Mindenki, aki Bosznia és Hercegovina, Horvátország, Szlovénia, Montenegró és Macedónia területéről 1991-ben vagy azt követően érkezett, és a „kényszerített elvándorlást” jelöli meg a vándorlás okaként, a feldolgozás során a menekült személy kategóriába fog kerülni.

Az összeírást – minden bizonnyal az áprilisi koszovói népszámlálás szerbek általi bojkottjára is válaszul – a Szerbia déli tartományaiban élő albán kisebbség bojkottálta. A 2011 novemberében közzétett első adatok a népesség 5 százalékos fogyásáról adtak számot az előző, 2002-es népszámláláshoz képest, aminek csak kis részét okozhatta a nemzeti kisebbségek ellenállása (Milovanovic [2011], Rózsa [2011d]).

Koszovó

A népszámlálással kapcsolatos első törvényt 2003-ban hozták, de ezt a nemzetközi ajánlások és követelmények alapján át kellett alakítani. Az új változat elfogadására 2010 októberében került sor Koszovó Nemzetgyűlésében. A népességre, lakásokra, háztartásokra és intézetekre kiterjedő, hagyományos, kérdőíves, teljes körű összeírás eszmei időpontját 2011. március 31-én éjféltre, időtartamát április 1. és 15. közöttre, a népszámlálás megbízhatóságát ellenőrző, mintavételen alapuló utóösszeírást pedig közvetlenül a népszámlálást követő hétre tűzték ki. (Ezt megelőzően utoljára 1981-ben tartottak népszámlálást Koszovó területén. Az 1991-es és a 2002-es jugoszláv censzust a koszovói albánok bojkottálták.)

A legújabb nemzetközi ajánlásoknak megfelelően a lakónépesség fogalmát vették alapul, de külön listán összeírták a külföldön élő családtagok néhány adatát is, nem

számítva be őket a lakónépességbe. (Macedóniában ugyanez a probléma néhány hónappal később az összeírás félbeszakítását okozta.) A törvény kiterjedt az adatvédelem kötelezettségére is. Az ENSZ és az Eurostat előírásait az összeírás és az adatközlés szempontjainál is figyelembe vették. Három tesztet hajtottak végre, az utóbbiakat (2006-ban és 2008-ban) nemzetközi felügyelet mellett.

A népszámlálás fő döntéshozó szerve a Központi Cenzusbizottság volt, míg a szervezés, módszertan és lebonyolítás felelőssége a Koszovói Statisztikai Hivatalra hárult. Az albán mellett a szerbül, törökül és angolul is kinyomtatott kérdőívek tartalmazták a nemzetközi gyakorlatban és ajánlásokban is szereplő valamennyi fő változót és kategóriát, valamint több, elsősorban helyi érdeklődésre számot tartó kérdést (írni-olvasni tudás, telefon- és internethasználat, nemzetiség, nyelv, vallás, fogyatékoság, mezőgazdasági tevékenység).

A statisztikai hivatal egyik fő előkészítő feladata a friss térképek biztosítása volt, amelyhez 2010 októberében készült műholdas felvételeket használtak fel, amelyeket a digitalizálást követő helyszíni bejárás alapján véglegesítettek. Ez szolgált a tizenöt nap alatt bejárható számlálókörzetek kialakításához (városokban átlagosan száz, vidéki körzetekben hatvan címmel).

A helyhatósági cenzusbizottságokat 2011 januárjában alakították meg, és a statisztikai hivatal is ekkor kezdte el a helyhatóságokkal az együttműködést. Február végéig kellett az összeírás résztvevőit kiválasztani, és március folyamán a megfelelő képzésben részesíteni. Közel ötezer főt képeztek ki összeírónak; hat összeírási körzethez tartozott egy ellenőr, a szervezeti hierarchia következő fokán pedig a statisztikai hivatal által megbízott felülvizsgálók álltak (kilencven fő). A központi instruktorok és a megyei koordinátorok feladata a teljes összeírási folyamat ellenőrzése volt. Hasonló feladatokkal, de a teljesebb objektivitásra törekedve működött a nagy tapasztalatú szakértőkből létrehozott nemzetközi monitoringcsoport.

Koszovóban – ahol a korábbi népszámlálások tömeges bojkottja miatt harminc éve nincsenek megbízható adatok – különösen fontos volt a megfelelő kommunikációs stratégiák kidolgozása és megvalósítása, az alulinformált és gyanakvó lakosság tájékoztatása a népszámlálás lényegéről és fontosságáról. Ennek szükségességét a néhány évvel korábbi próbaszámlálások tapasztalatai is megerősítették (SOK [2009]). 2011 januárjában kezdődött meg a széles körű tájékoztató és médiakampány, amelynek kidolgozásába a többségi albánok mellett a szerb, török, roma, askáli és gorán² szakértőket is bevonták.

A népszámlálási folyamatok monitorozása, a sok millió adat feldolgozása, közzététele és biztonságos kezelése, a GIS létrehozása jelentős informatikai-technológiai fejlesztéseket igényelt. Az integrált népszámlálási információ technológiai rendszer létrehozását 2005-ben kezdték, és a 2008. évi próbaszámlálásnál tesztelték.

² Az askáli albánul beszélő roma, a gorán macedón nyelvű és muzulmán vallású népcsoport (Ablonczy [2002]).

2006-ban az Európa Tanács és az Európai Bizottság közös nemzetközi felügyelőbizottságot hozott létre a koszovói népszámlálás előkészítésének szakmai, politikai támogatására, majd lebonyolításának ellenőrzésére. A bizottság népszámlálási szakemberek részvételével nemzetközi monitoringcsoportot szervezett, hogy a próbaszámlálások, valamint a népszámlálás során a helyszínen ellenőrizze az összes nemzeti-etnikai közösség korrekt és részrehajlás nélkül történő összeírását, továbbá az adatok megfelelő felhasználását, és ezáltal elősegítse a kormányzati munka és a politikai klíma javítását.³

Koszovó statisztikai hivatala több év óta sokrétű nemzetközi szakmai és pénzügyi támogatást kap többoldalú és bilaterális programok keretében. Külön projektekkel segítettek és segítik a népszámlálás megvalósítását a próbától a törvényi, módszertani és szervezési előkészületeken át, a végrehajtás és feldolgozás fázisáig. Nemzetközi pénzügyi céllapot is létrehozta a több mint 12 millió eurós népszámlálási költségvetés fedezetének biztosítására és menedzselésére. Ez utóbbit az ENSZ projektfinanszírozási hivatala végzi. A céllapba Koszovó költségvetéséből 3,9 millió euró (32%), az adományozóktól (az Európai Bizottságtól, Svédországtól, Nagy-Britanniától, Svájtól, Luxemburgtól és Dániától) 8,3 millió euró (68%) került (SOK [2011b]).

A koszovói hatóságok és a nemzetközi monitoringot előkészítő szervezetek a próbaszámlálások során észlelték a nagy többségben szerbek lakta észak-koszovói megyékben az összeírás problémáit. Szerbia kormányától (és vallási vezetőitől) olyan jelzéseket kapott a koszovói szerb közösség, hogy őket majd Szerbia statisztikai hivatala fogja összeírni. Kevésbé a népszámlálás előtt pedig a koszovói szerbek legnagyobb városában, Kosovska Mitrovicán Szerbia Koszovó-ügyi minisztériumának államtitkára, *Oliver Ivanović* kijelentette, hogy országának nem szabad támogatni a koszovói censzust. Ehelyett azt javasolta, hogy tartsanak regionális népszámlálást az egykori Jugoszlávia területén, kivéve Szlovéniát, de hozzávéve Albániát (B92 [2011]). Végül a szerb hatóságok elfogadták Koszovó és az EU éveken át hangoztatott követelését, és 2011. októberi népszámlálásuk nem terjedt ki Koszovó területére.

A terveknek megfelelően, június végén közzétett előzetes adatok szerint Koszovó lakónépessége 1,73 millió fő, nem számítva a népszámlálást bojkottáló, az önálló Koszovó fennhatóságát elutasító néhány tízezres szerb kisebbséget. Az eredmények élesen eltérnek a korábbi kétmillió várakozásoktól. Szakértői becslések 700 és 850 ezer közöttire teszik a külföldön, főleg az EU országaiban élő koszovói albánok számát (*Bytyci* [2011]). Ez egyébként összhangban van azzal a tényleges adattal, mely szerint az összeírt lakások közel 30 százaléka üresen áll.

A részletes adatközlés az adatbevitel, kódolás, ellenőrzés és táblázás után, 2012 folyamán kezdődhet, majd ehhez csatlakozik az utóellenőrzés feldolgozása és adatai-

³ Ebben a KSH korábbi munkatársai közül *Hajnal Béla*, *John Ede* és *Rózsa Gábor* vett részt.

nak összevetése a népszámlálás megbízhatóságának minősítéséhez. Az adatokat minden lehetséges módon (papíralapú kiadványokban, elektronikus adathordozókon, az interneten) a felhasználók rendelkezésére kívánják bocsátani, ideértve a nemzetközi szervezetek adatigényeinek teljesítését is (SOK [2011a]).

Montenegró

Montenegró 2006-ban rendkívül szoros népszavazási eredmény alapján vált külön Szerbiától. Első önálló népszámlálását 2011. április 1. és 15. között hajtotta végre hagyományos, kérdőíves adatfelvétellel, felkészített számlálóbiztosokkal. Az adatfelvételt a teljes körűség és a tartalom minőségének ellenőrzésére mintavételen alapuló utóösszeírás követte.

A népszámlálás előkészítéséhez az Európai Unió két- és többoldalú projektek keretében szakmai segítséget nyújtott. Az előkészületek 2007-ben kezdődtek, összhangban az európai integrációhoz történő csatlakozás terveivel, valamint az összeírás módszerére, az alkalmazandó fogalmakra és tartalomra vonatkozó, új európai ajánlásokkal. 2009-ben Montenegró Statisztikai Hivatala (Statistical Office of Montenegro – MONSTAT) és az Ingatlanügyi Hivatal együttműködésével kezdődött a térképészeti előkészítés, és huszonegy számlálókörzetben próbaszámlálást hajtottak végre (Rózsa [2010]). Ugyanezen év decemberében alakították ki a 2011-re tervezett népszámlálás fázisait és feladatait tartalmazó részletes munkaprogramot. A népszámlálási törvényt 2010 júliusában fogadta el a parlament. A népszámlálási munkák költségei a 2009 és 2013 közötti időszakban megközelítőleg 3,6 millió eurót tesznek ki, amelynek közel 90 százaléka az összeírás és feldolgozás évére, 2011-re jutott.

Az új nemzetközi kritériumokat használva a legalább egy évig külföldön tartózkodó személyeket nem számítják az ország lakónépességébe. A nemzetközi ajánlásokban szereplő összes alapvető változót összeírták, továbbá az iskolázottságra, etnikai, nyelvi, vallási hovatartozásra és vándorlásra vonatkozó néhány nem kötelező ismérvet is. A kérdőíveket montenegrói nyelven (latin betűkkel), valamint elegendő példányszámban albánul is kinyomtatták.

Mivel a montenegrói lakosság a korábbi (jugoszláv) népszámlálások idején pozitív attitűdöt mutatott, a pénzügyi lehetőségeket is figyelembe véve a MONSTAT viszonylag szerény kommunikációs kampányt tervezett, néhány hagyományos reklámeszközzel, sajtótájékoztatókkal, televíziós műsorral és újságcikkekkel.

A népszámlálás előkészítése és végrehajtása érdekében a MONSTAT különféle munkacsoportokat állított fel (módszertan, kérdőívek kidolgozása, törvény-előkészítés, területi előkészítés, propaganda, logisztika, adatfeldolgozás és -közlés). 2011 januárjában kezdődött a területi munka szereplőinek (központi instruktorok, népszámlálási bizottságok, felülvizsgálók és összeírók), összesen több mint 4500

személynek a kiválasztása, majd oktatása. Minden résztvevő megkapta a feladatainak megfelelő segédleteket is.

A MONSTAT átfogó minőségbiztosítási stratégiát is kidolgozott, amely a népszámlálás különböző irányítási szintjei számára lehetővé tette a rálátást a folyamatokra, illetve a szükséges beavatkozást. Ennek része az utóellenőrzési összeírás és az adatok értékelése is.

Az áprilisi összeírást és utóellenőrzést követően május–júniusban megtörtént az adatok bevitele. Az adatrögzítésben a montenegrói albán kisebbség is közreműködött, mivel albán nyelvű kérdőíveket is használtak. Az adatrögzítő programot a MONSTAT informatikusai készítették (*Kostadinova Daskalovska* [2011]).

A kézi feldolgozású előzetes adatokat 2011 májusában tették közzé, majd a politikai érdeklődés és nyomás hatására az első végleges eredményeket a lakónépesség településtípus, etnikai, vallási, anyanyelvi és nemek szerinti megoszlásáról július 12-én, a tervezettnél fél évvel korábban megjelentették (*MONSTAT* [2011b]). Az előzetes és végleges népességszámok (625 ezer, illetve 620 ezer fő) között egyébként elfogadható és magyarázható mértékű a különbség.

A részletes adatokra vonatkozó várakozások és aggodalmak oka, hogy pozitív vagy negatív irányban befolyásolhatják az új állam konszolidációs folyamatait. Az összeírás előtti időszakban a kormány és a politikai pártok igyekeztek nacionalista jelszavakkal és propagandakampánnyal befolyásolni a lakosságot. Így például a montenegrói Horvát Nemzeti Tanács arra buzdított, hogy minél többen vallják magukat horvát nemzetiségűnek és anyanyelvűnek, valamint római katolikus vallásúnak. A szerb és bosnyák muzulmán vallási vezetők felhívásai arról szóltak, hogy az iszlámot kell vallásként, a bosnyákokat anyanyelvüként megjelölni. A legkeményebb ütközetek azonban a montenegróiak és szerbek közötti megkülönböztetés ügyében folytak, itt ugyanis alig van észrevehető eltérés: mindkettőnél a túlnyomó többség keleti ortodox vallású, nyelvükben pedig a montenegrói kormány legújabb nyelvi reformjai ellenére gyakorlatilag nincs különbség.⁴ Végül senki sem igazán elégedett az eredményekkel: a kormány által preferált montenegrói nyelvet a népesség 37, a szerbet 43, a muzulmánok által előnyben részesített bosnyákokat alig több mint öt százaléka jelölte meg. Ugyanakkor a szinte kizárólag muzulmán vallású bosnyák nemzetiségűek harmada nem bosnyák, hanem montenegrói anyanyelvűnek vallotta magát. Montenegró népességének csak 45 százaléka tartozik a montenegrói nemzetiséghez, és közülük is minden negyedik a szerbet jelölte meg anyanyelveként, a horvát nemzetiségűek több mint felének pedig nem a horvát az anyanyelve (*MONSTAT* [2011a]).

⁴ Rózsa Gábor a 2009. évi próbaszámlálás során tapasztalta, hogy sokan nem tudták megmondani az összeírónak, mi valójában az anyanyelvük. Például: „Születésemkor és az iskolában a nyelvemet szerb-horvátnak nevezték; néhány éve, amikor még Szerbiával együtt voltunk, szerbnek kellett nevezni; most azt várják, hogy montenegróinak mondjam, holott mindig ugyanazt az egy nyelvet beszéltem.”

Az érdeklődéssel várt és valóban érdekes adatok tehát egyebek mellett azt mutatják, hogy a montenegrói polgárok egyelőre nem hagyják magukat a nacionalista sémák alapján felállított kategóriákba beskatulyázni (*Sofos* [2011]).

Macedónia

Macedóniában a legutóbbi népszámlálást 2002 novemberében tartották nagyszámú (negyvenfős) nemzetközi megfigyelő csoport felügyelete mellett. (A legnépesebb, ötfős delegációt a magyar KSH delegálta.) Erre a 2001-es ohridi békeegyezménnyel lezárult polgárháború következményei miatt volt szükség, amely fegyveres konfliktus a többséget alkotó macedónok és az országos szinten kisebbségben élő, ám több régióban többséget alkotó albán etnikum között robbant ki. Az adatfelvétel és feldolgozás eredményeit a körülményekhez képest megnyugvással vette tudomásul a két fél és a nemzetközi szakmai közvélemény.

Nyolc évvel később meglehetősen kései és hosszú parlamenti procedúra után fogadta el a macedón parlament a 2011. évi népszámlálásról szóló törvényt, amely 2011. április 1-jét jelölte meg eszmei időpontként. Az ismét fellángoló politikai ellentétek – elsősorban az albán kisebbség pártjainak tiltakozása – miatt a népszámlálást el kellett halasztani és ennek megfelelően a törvényt módosítani (*Marusic* [2011b]).

Az új eszmei időpont – a magyarországgal egyezően – szeptember 30. éjfél volt. Az összeírás időszakát október 1. és 15. közöttre tervezték, hagyományos, kérdőíves interjú módszerrel. Különlegessége a macedón népszámlálásnak, hogy eleve két számlálóbiztosnak kellett minden körzetben a háztartásokat felkeresnie, a népesség feltételezett (az előző népszámlálásnál megállapított) etnikai összetételének megfelelően. (Ez számos körzetben nehézséget okozott, néhol az ország más területein toborzott összeírókat kellett elhozni, elszállásolni, illetve utaztatásukat a szűkös keretből megoldani, de hasonló problémák már előfordultak a 2002. évi népszámlálásnál is.) Tartalmukat és formájukat tekintve a kérdőívek minden nemzetközi szabványnak megfeleltek, továbbá a kötelező alapvető ismérveken túl tartalmaztak néhány kérdést az ország hagyományainak, adatszükségleteinek megfelelően is.

Az Eurostat felkérése alapján két szakértő kísérte figyelemmel az előkészületek, a szervezés és összeírás fázisait,⁵ és ugyanezt tervezték a feldolgozásra, adatközlésre is.

Szakértői megállapítások szerint a bonyolult politikai környezet és nyomás ellenére a Macedón Statisztikai Hivatal szakmailag megfelelően készítette elő a cenzust. Az információ fontos eszköze volt a folyamatosan karbantartott népszámlálási hon-

⁵ *Jean-Michel Durr* francia és Rózsa Gábor magyar szakértő utazott Szkopjéba, és vett részt ebben az ellenőrzésben, ideértve a népszámlálás későbbi felfüggesztésének, a félig kész anyagok biztonságos begyűjtésének és visszazállítatásának ellenőrzését is.

lap és a macedón mellett több kisebbségi nyelven – albánul, törökül, cigányul, szerbül – kiadott több tájékoztató anyag. Általában kiemelt fontosságot tulajdonítottak a népszámlálási kommunikációnak, hogy elkerüljék a különböző kisebbségi csoportok elutasító magatartását, elsősorban az albánokét. A statisztikai hivatalnak a nemzetközi szakértők azt javasolták, hogy hirdetményekben, a közmédián keresztül is tegye közzé azoknak a pozícióknak a listáját, amelyekre kifejezetten a kisebbségek képviselőinek jelentkezését várja. A korábbi tapasztalatok alapján tehát ajánlatosnak látszott a népszámlálással kapcsolatos összes munkafázisban kiemelten kezelni az etnikai szempontokat mind országos, mind pedig területi szinten.

Általánosabb, a nemzetiségi kérdés szempontjaitól független problémaként vetődött fel, hogy a személyi azonosító számnak a többi adattal együtt történő rögzítése, tárolása és összekapcsolása a hatósági nyilvántartásokkal túlmegegyezően egy szigorúan statisztikai célú művelet határain, főleg ha a cenzust egyúttal egy népességi nyilvántartás létrehozására is fel kívánják használni. A statisztikai hivatal deklarált jó szándéka ellenére ez a kérdés komoly adatvédelmi aggályokat vethet fel, és negatívan befolyásolhatja a lakosság hozzáállását, valamint a média reakcióit. Mindenképp fontos volt, hogy a személyi szám használatára vonatkozó minden eljárás világos és nyilvánosan dokumentált legyen, megfelelő alátámasztással mind az adatvédelmi hatóság, mind pedig a közvélemény előtt.

Ezen túlmenően különösen lényeges volt, hogy szisztematikus ellenőrzési folyamatot dolgozzanak ki a szenzitív változók – etnikum, nyelv, vallás – esetében. Ezekre vonatkozóan az adatközlésnek is a lehető legrészletesebben kellett (volna) megtörténnie, hogy el lehessen kerülni a rosszindulatú feltételezéseket a gyanús összevont adatok miatt, amelyekkel esetleg bizonyos csoportok és kategóriák eltűnhetnek a statisztikákból.

A már említett nemzetiségi problémák és a politikai feszültségek az összeírás időszakában több területen súlyos szabálytalanságokhoz, a népszámlálási lakónépességhez tartozás fő kritériumának, a tényleges ott lakás feltételének vitatásához és tömeges áthágásához vezettek (például a tartósan külföldön élő rokonokra vonatkozó adatfelvétellel). Ezekkel szemben sem a statisztikai hivataltól delegált, a súlyosabb konfliktust nem vállaló szakmai instruktorok, sem a helyi cenzusbizottságok egyes tagjai nem tudtak (vagy nem is akartak) kellő eréllyel fellépni (*Taleski* [2011]). A népszámlálás legfelsőbb szerveként létrehozott Állami Népszámlálási Bizottság az összeírás tizedik napján előbb határozatot hozott a népszámlálás azonnali leállításáról, felfüggesztéséről, elrendelte minden anyag azonnali visszaszállítását a központba, majd döntött saját feloszlásáról (*Marusic* [2011a]). A kormány pedig néhány nappal később törölte a népszámlálás további teendőit (*Karajkov* [2011]). A szakértői vélemény szerint a népszámlálás későbbi, sikeres végrehajtásának csak az előkészítő munkák és minden további művelet depolitizálása, új alapokon és konszenzuson nyugvó törvény és előkészítés után lehet esélye (*Rózsa* [2011c]).

Bosznia-Hercegovina

A nagy többségében katolikus horvátok, ortodox szerbek és mohamedán bosnyákok által lakott Bosznia-Hercegovinában 1992 és 1995 között súlyos, százezres nagyságrendben – pontosan napjainkig sem megállapított számú – áldozatot, eltűnt személyt, menekültet és hatalmas pusztítást eredményező, a lakosság minden rétegét és csoportját érintő polgárháború zajlott. A konfliktust a daytoni egyezmény zárta le 1995 végén, nyomait azonban korántsem sikerült eltüntetni, semmilyen vonatkozásban. A 2000 körüli népszámlálásra például nem kerülhetett sor, ezért nagy reményeket fűztek a 2010-es ciklushoz, ám hosszú ideig itt sem látszott közelinek a siker.

Az ország területi, közigazgatási és politikai helyzete rendkívül bonyolult. Közigazgatásilag három egységre tagolódik: az állam területének közel 51 százalékán elhelyezkedő Bosznia-hercegovinai Föderáció és a csaknem 49 százalékát képviselő boszniai Szerb Köztársaság (Republika Srpska) mellett van egy különleges státusú közigazgatási egység, a 80 ezer lakosú, pár száz négyzetkilométer kiterjedésű Brčkói Körzet. Az állam központi parlamentjén és közigazgatásán kívül a két nagy entitásnak saját parlamentje és adminisztrációja is van, sok esetben kevéssé jól lehatárolt jog- és hatáskörökkel. Ráadásul a föderáció tíz kantonra oszlik, amelyek ugyancsak saját parlamenttel és közigazgatással rendelkeznek. Az állami és a helyi végrehajtásban ugyanakkor nélkülözhetetlen szerepe van a nemzetközi szervezeteknek és a különféle segélyszervezeteknek is. Mindez nem segíti a következetes, egyértelmű, hatékony törvényalkotást és ügymenetet. 2010 őszén például választások zajlottak, de 2011 elején még nem volt új kormánya az országnak. A statisztikai rendszer sem egységes: állami szinten a központi ügynökség (Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina – Bosznia-Hercegovina Statisztikai Ügynöksége), a két entításban pedig egy-egy saját statisztikai intézet (Federal Office of Statistics of the Federation of Bosnia and Herzegovina – Bosznia-hercegovinai Föderáció Szövetségi Hivatala, illetve Institute of Statistics of Republika Srpska – Szerb Köztársaság Statisztikai Intézete) működik. (A Brčkói Körzet statisztikai hivatalát a központból felügyelik.) A központi ügynökség koordináló szerepe sok esetben nem egyértelmű és elismert. A három intézmény együttműködése meglehetősen bonyolult (és költséges), a nehézségek azonban nem annyira technikai, mint politikai háttérűek. Ha például egy szakértői munkacsoport két-háromnapos tanácskozást tartott Szarajevóban, a következő hasonló összejövetelet ajánlatos volt Banja Lukán, esetleg Brčkóban rendezni.

Ami a népszámlálást illeti, mindhárom intézménynek szerény a tapasztalata. A legutóbbi, húsz évvel ezelőtti – a háborúk miatt nem is teljesen feldolgozott – népszámlálásban a jelenlegi munkatársak közül csak kevesen vettek részt és ők is inkább a helyi végrehajtásban.

Bosznia-Hercegovina a népszámlálást 2011 áprilisában kívánta megtartani, az erről szóló törvényt azonban politikai okok miatt 2009 óta nem sikerült elfogadtatni. Ez azért is problematikus, mert számos uniós, valamint más nemzetközi programot

hajtottak már végre, és továbbiak állnak rajtra készen egyrészt magának a népszámlálásnak szakmai, pénzügyi elősegítésére, másrészt ezzel is összefüggésben a statisztikai rendszer korszerűsítésére. Bár az előkészítő munkák évek óta folynak, a törvény elfogadásáig – a sok bizonytalanság és egyes politikai erők ellenállása miatt – még a próbaszámlálásra sem kerülhetett sor, és a népszámlálás központi, illetve területi szervezetét sem lehetett kialakítani.

Egyébként a nemzetközi igyekezetet jól példázza, hogy csak a népszámlálás módszertanának és kérdőíveinek kidolgozására 1,7 millió eurós segítségnyújtási projektet hajtottak végre, míg egy kétmillió másikat Brüsszelben készítettek elő az adatfeldolgozáshoz szükséges eszközök beszerzésére; ez utóbbinak a közbeszerzési eljárását elindították ugyan, ám a szerződés aláírásával meg kell várni a törvény elfogadását és hatályba lépését. Eközben hatalmas viták folytak a módszertani előkészítő munkabizottságban arról, hogy a kérdőívre legyenek-e bediktálhatók a külföldre szakadt személyek adatai, illetve számíthassanak-e bele az ország lakónépességébe. A törvénytervezetben eredetileg az is szerepelt, hogy 2010 decemberében a határátlépéskor regisztráljanak minden hazatérő boszniai állampolgárt, és adataikat vegyék figyelembe a négy hónappal később esedékes népszámlálásnál. Ezeket a parlamenti és belügyi eredetű, abszurd ötleteket nagy nehézségek árán sikerült kiiktatni. Ugyancsak hosszú viták előzték meg az adatfeldolgozás helyszínének kiválasztását is, végül kompromisszumos megoldás született: Szarajevó közelében, de a Szerb Köztársaság területén lesz, míg vészhelyzetre és adatmentésre Brčkóban alakítanak ki tartalék központot.

A törvény elfogadásának egyik fő vitapontja a népesség etnikai összetételére vonatkozó adatok felhasználásával foglalkozó paragrafus. Ez arról szól, hogy az új népszámlálást követően is az 1991. évi népszámlálás nemzetiségi adatait kell figyelembe venni Bosznia-Hercegovina különböző szintű kormányzatainak létrehozásánál, ameddig csak teljesen meg nem valósulnak a daytoni megállapodás VII. mellékletének előírásai. Ennek értelmében minden erőszakkal kitelepített személynek vissza kell tudnia térni eredeti lakóhelyére, ezért – a vándorlástörténet szokásos népszámlálási kérdéseitől eltérően – az is szerepelt a személyi kérdőív tervezetében, hogy „Hol volt a lakóhelye 1991-ben?” (mármint a háború kitörése előtt).

A Központi Statisztikai Ügynökség szakértői szerint a törvény elfogadását követően még legalább nyolc-tíz hónap előkészületre van szükség, ideértve a teljes népszámlálási folyamat tesztelését szolgáló próbaszámlálás végrehajtását is. Ugyancsak szükségesnek látszik, hogy a népszámlálás különböző fázisait – hangsúlyozottan nem az összeírásra korlátozva – nemzetközi megfigyelők végig kísérhessék. A 2011-re tervezett népszámlálásra tehát még egy darabig várni kell.

Nem könnyíti a megállapodást, hogy a Szerb Köztársaság saját parlamentje közben külön törvényt hozott az országrészben tartandó népszámlálásról, amelyre akkor kerülne sor, ha állami szinten végképp nem sikerül dűlőre jutni a census ügyében. A

helyi népszámlálás felelőse az országrészt statisztikai intézete lenne. Persze erősen kérdéses, hogy ez az intézmény jelen állapotában mennyire lenne alkalmas az adatgyűjtés és feldolgozás végrehajtására külső szakmai támogatás nélkül, márpedig egy ilyen külön akcióhoz nehéz lenne nemzetközi segítséget kapni.

2012 februárjában a politikai pártok a két nagy területi egység vezetőinek és az ország parlamentjének egyetértésével végre elfogadták a törvényt, amellyel a következő népszámlálást 2013 áprilisára tűzik ki (*Jukic* [2012]). Közben lezajlott a népszámlálás előkészítésének és végrehajtásának támogatására kiírt nemzetközi tender elbírálása. A munkára egy magyar tanácsadó cég (a már említett AAM) által vezetett konzorcium kapott megbízást, és ugyancsak elkezdődött a nemzetközi monitoring szervezése. A boszniai szerbek – erős európai nyomásra – közben visszavonták a külön népszámlálásra vonatkozó törvényüket (*Durr* [2011]).

Albánia

A népszámlálást a 2009. február 23-én elfogadott törvénymódosítás készítette elő. Ebben nem szerepelt az eszmei időpont kijelölése, de később 2011. április 2-ára írták elő az összeírás megkezdését.

A 2011-es (tizenegyedik) albániai census próbaszámlálását 2010. április második felében tartották harmincegy számlálókörzet 3100 háztartásában, amelyek reprezentálták az ország társadalmi, gazdasági, demográfiai és földrajzi sokszínűségét. Az összeírást az adott körzetekből kiválasztott harmincegy pedagógus végezte és az IPA-projekt két szakértője⁶ felügyelte. A próbaszámlálás két fontos tapasztalattal járt: egyfelől kimondottan sokan válaszoltak az újonnan bevezetett, a nemzetiségi kötődést és a vallást tudakoló érzékeny kérdésekre, másfelől kiderült, hogy a kérdőíveket egyszerűsíteni, az útmutatókat bővíteni és a betanítás színvonalát javítani kell. Egy 2011. februári szakértői értekezlet azonban mind a Nemzeti Statisztikai Intézet (Instituti i Statistikës – INSTAT), mind a census előkészítésében segédkező nemzetközi szervezetek munkájában (különösen a technikai segítségnyújtásban) késedelmet és hiányosságokat észlelt. Az összeírást – egyébként a váratlanul elhatározott önkormányzati választásokra hivatkozva – áprilistról októberre halasztották.

Az INSTAT a 2001-es népszámláláskor alkalmazta először a GIS-t. A 2011-es összeírás térképészeti előkészületei 2008-ban, a digitalizálási és helymeghatározási munkák 2010 márciusában indultak, és ugyanezen év végén fejeződtek be. (A próbaszámláláshoz már digitalizált térképeket vettek igénybe.)

A népszámlálási tematika összeállításakor az volt az Instat célja, hogy az mind a hagyományoknak, mind a nemzetközi előírásoknak megfeleljen. A próbaszámlálás kérdőíveinek tartalmát és formáját 2010 januárja és áprilisa között alakították ki.

⁶ *Donatella Zindato*, az Olasz Nemzeti Statisztikai Intézet népszámlálási munkatársa és Rózsa Gábor.

2011 februárjában az albán és a nemzetközi szakértők konzultációt tartottak a népszámlálási kérdésanyagról. Az ennek eredményeként összeállított kérdőív rövidebb lett, ugyanakkor évtizedek óta először kitért a vallás, az állampolgárság, az anyanyelv és a nemzetiség kérdésére is. Utóbbi már csak azért is fontos eleme az összeírásnak, mert az albániai kisebbségek létszámáról csak 1989-es – meglehetősen el-
lentmondásos – becslések állnak rendelkezésre (CIA [2012]).

Míg a próbaszámlálást csupán plakátokkal és szóróanyagokkal reklámozták, a népszámlálási kampány keretében albán és angol nyelvű honlap indítására is sor került. Ezt később folyamatosan frissítették; a feliratkozókat hírlevélben értesítették a fontosabb eseményekről. A marketingköltségek a népszámlálási büdzsé megközelítőleg 3,5 százalékát tették ki.

Az összeírást – 2011. szeptember 30. éjféli eszmei időponttal – októberben sikeresen lebonyolították, bár a nemzetiségre vonatkozó kérdés itt is vihart kavart. Az albán nacionalisták ugyanis alkotmányellenesnek minősítették a népszámlálási törvényt, és azzal vádolták a görög kormányzatot, hogy különféle kedvezmények felajánlásával igyekszik elérni, hogy Dél-Albániában minél többen görögnek vallják magukat. A görög kisebbségi szervezetek ugyanakkor azért szólították fel tagjaikat a cenzus bojkottjára, mert attól tartottak, hogy az összeírás valós létszámuknál kisebbnek fogja feltüntetni őket (Likhmeta [2011]).

A munkálatokat központi népszámlálási bizottság felügyelte, amelynek minden törvényhatósági szinten megvoltak a kirendeltségei. Az oktatás ugyancsak lépcsőzetes rendszerben zajlott: a hierarchiában magasabb szinten levők tanították be a közvetlenül alájuk rendelteket. (Ezt megelőzően körülbelül száz fő ötnapos elméleti és gyakorlati képzésen vett részt.) Az összeírást 12 500 személy (javarészt pedagógus) végezte; egy összeíróra 80–120 háztartás jutott. Rajtuk kívül 2500 ellenőrt és 180 felülvizsgálót foglalkoztattak.

A népszámlálás költségeinek mindössze 40 százalékát állta az albán állam, a fennmaradó részt nemzetközi szervezetek finanszírozták. A főbb támogatók között volt az Európai Bizottság, az ENSZ Népesedési Alapja (United Nations Population Fund – UNFPA), az ENSZ Fejlesztési Programja (United Nations Development Programme – UNDP), a Svéd Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Ügynökség (Swedish International Development Cooperation Agency – SIDA) és a Svájci Fejlesztési és Együttműködési Ügynökség (Swiss Agency for Development and Cooperation – SDC).

Az előzetes eredményeket 2011 decemberében publikálta az Instat. A kiadvány az országos és a megyei adatok mellett a tízezer főnél népesebb települések főbb mutatóit is közli. Az ország népessége tíz év alatt 7,7 százalékkal csökkent. Az albán népszámlálások történetében először fordult elő, hogy a városokban lakó népesség nagysága meghaladta a falvakban élőkét (INSTAT [2011a]). Ugyancsak első alkalommal követte utóellenőrzés az összeírást. Ez a számlálókörzetek közel 1 százalékát érintette (INSTAT [2011b]). A végleges adatokat még egyszer ellenőrizni fogják: a

belügyminisztérium és az Instat megállapodása értelmében az eredményeket összehasonlítják a népesség-nyilvántartás adataival.

Az adatok feldolgozásához OCR-t használnak, a rendszer által ismeretlennek tekintett karaktereket kézzel vizik be. Az optikai beolvasást a szöveges mezők (gazdasági tevékenység, foglalkozás stb.) kódolása követi. Az adatokban mutatkozó következetlenségeket, hibákat a legközelebbi szomszéd módszer (hot-deck) segítségével korrigálják.

A további adatközlések programját az Eurostat táblázási tervéhez igazítják. A részletes kötetek anyagát tematikus térképekkel és grafikonokkal kívánják kiegészíteni, és önálló módszertani kiadványok megjelentetésére is sor kerül majd (Rózsa [2011a]).

Törökország

2000-ig a török népszámlálásokat egy nap alatt, kijárási tilalom mellett hajtották végre a „de facto” népességfogalom alapján, azaz mindenkit ott írtak össze, ahol éppen tartózkodott. 2000-ben a népességet és (első ízben) a lakásadatokat 900 ezer számlálóbiztos írta össze. A napjainkban alkalmazott, szokásos lakóhely szerinti adat tehát korábbról nem áll rendelkezésre. Ráadásul a helyi hatóságok erősen érdekeltek voltak a (szándékos) felülszámlálásban, mivel a központi támogatások elosztása a népességszámok arányában történt.

A 2010 körüli népszámlálási ciklusra készülve a Török Statisztikai Intézet (Turkish Statistical Institute – TurkStat) alapvető módszertani változásokat kívánt bevezetni, elsősorban a népesség nagyságának és megoszlásának megbízható felmérésére. Ennek érdekében (is) hozták létre 2006–2007-ben a népesség már létező hivatalos bejelentési rendszere alapján az országos címadatbázist és a (lak)címadat-alapú népesség-nyilvántartási rendszert. E rendszer lett az új népszámlálás alapvető forrása (UN [2008]). Az összeírás szempontjából ugyancsak fontos tényező a 2001 óta létező személyi azonosító szám, amely a különböző statisztikai felvételek adatainak összekapcsolását teszi lehetővé.

Törökországban nem hoztak külön törvényt a népszámlálásról, hanem az a kormány által jóváhagyott ötéves (2007–2011) hivatalos statisztikai programban szerepel. Ugyanakkor az adatok bizalmas kezelését tartalmazza az ország 2005. évi statisztikai törvénye (13–15. §) (TurkStat [2005]).

A TurkStat más főhatóságokkal és kutatóintézetekkel 2008-tól vizsgálta a teljes körű összeírás helyettesítésének, különféle nyilvántartások felhasználásának lehetőségeit, a hazai hagyományok mellett mindenképpen figyelembe véve és követve a nemzetközi ajánlásokat és adatigényeket is. Ráadásul az új népességi nyilvántartás alapján 2008 óta minden év első hónapjában területi bontásban közzé kell tenni az előző évi december 31-ei állapotnak megfelelően a népesség számát és főbb adatait (kor, nem, családi állapot, iskolai végzettség), vagyis az új népszámlálásnak ehhez kellett illeszkednie (Tasti–Demirci [2009]).

Az előkészületek és a népszámlálás teljes költségét az állam biztosította. Törökország 15. népszámlálását és lakásösszeírását 2011. október 3. és november 30. között hajtották végre. A mintavétellel kijelölt 2,4 millió magánháztartáson és lakáson (13,5%) kívül teljes körű felvételt végeztek a bentlakásos intézetek lakóira vonatkozóan. Az eredményeket a tervek szerint 2012 novemberében teszik közzé kiadványokban és az interneten.

2009-ben az első próba a kérdőívtervezet előtesztje volt, majd néhány körzetre vonatkozóan ellenőrizték a cím- és személynyilvántartás pontosságát. Meglehetősen sok eltérést találtak, és vizsgálták ennek okait is. 2010 májusában Ankara egyik körzetében többféle összeírási módszert, hosszú és rövid kérdőíveket próbáltak ki. Nagyobb szabású népszámlálási próbára került sor 2010 októberében a Turkstat regionális irodáinak közreműködésével 214 település 275 számlálókörzetének ötvenezer háztartásában (UN [2010]).

Ezt követően, hosszú viták (és a nemzetközi projekt szakértőjének⁷ ellenvéleménye) után döntött a Turkstat vezetése a kombinált népszámlálási eljárás, a nyilvántartásokban szereplő adatok és egy mintavételes lakás- és népesség-összeírás alkalmazása mellett. Erre vonatkozóan 2011 közepén a regionális irodákban tesztelték az új módszernek megfelelően átalakított kérdőíveket, majd az adatbeviteli programokat és a notebook használatát.

Az ország egészére nincsenek megbízható térképek; a címjegyzékeket a nyilvántartásból nyomtatták ki. A számlálókörzetek kijelölése után választották ki az összeírásban szereplő mintát. Szeptember első felében ellenőrizték és szükség szerint pótolták a mintakörzetekben levő címekeket, majd a lakcímeiken élő háztartások, személyek nyilvántartásának helyességét, végül október–novemberben kitöltötték a kérdőíveket. Az összeírási munkákban ötezer számlálóbiztos és ötszáz felülvizsgáló vett részt; az összeírók notebookot használtak (common application programming interface – CAPI), de szükség esetén kérdőíven is össze lehetett írni.

A webes adatrögzítés (JAVA és SAS program alapú) kidolgozását – a tervek szerint – a Turkstat informatikusai végezték. (A megvalósulásról nem sikerült információt szerezni.) A népességszámokat, a kor és nem szerinti adatokat, valamint a háztartások nagyságát közvetlenül a nyilvántartásokból veszik majd át, a mintavételes adatgyűjtéssel szerzett információt a többi népszámlálási változóra (épület- és lakásjellemzők, belföldi és nemzetközi vándorlás, fogyatékoság, egyes iskolázottsági információk, foglalkoztatottság, termékenység, halandóság) vonatkozóan pedig a teljes körű létszámokhoz fogják kalibrálni. A területi adatokat a tartományokra, a megyékre és a

⁷ A nemzetközi tapasztalatok (akár a skandináv országokban, akár újabban Ausztriában és Szlovéniában) arról szólnak, hogy az igazgatási nyilvántartások megbízható népszámlálási felhasználásához hosszú, évtizedes előkészítő, ellenőrző és fenntartó munkára van szükség. Egy teljes körű népszámlálás a személyi azonosító szám használata mellett a nyilvántartások pontosabbá tételéhez inkább hozzájárult volna, mint a messze nem tökéletes regiszteradatok a más eszmei időponttal tartott összeírásához.

húszezer főnél népesebb településekre, valamint a megyék kisebb településeinek összességére tudják majd megadni.

A nemzetközi (ENSZ- és EU-) ajánlások minden alapvető változója szerepelt a kombinált török census programjában. Nemzetiségi, nyelvi és vallási kérdések a korábbiakhoz hasonlóan ezúttal sem szerepeltek. A török népszámlálásnál az utóellenőrzést nem alkalmazzák, de kidolgozták a minőségellenőrzés néhány más módszerét.

Az összeírás információs kampánya során a hagyományos eszközökön kívül a mintába került háztartásoknak tájékoztató levelet címeztek. A népszámlálási költségvetés e célra elkülönített hányada 0,2 százalék, körülbelül százezer török líra volt (Rózsa [2011e]).

Észak-Ciprus⁸

Az évtizedek óta fennálló ciprusi görög–török ellentétek és háborúskodások, Ciprus kettéosztottsága, valamint a két közösség között megindult tárgyalások jegyében az ENSZ főtitkára szakmai segítségnyújtást kezdeményezett a két országrész 2011. évi népszámlálásának hiteles végrehajtásához. A demarkációs vonaltól délre elterülő, görög ciprióták lakta országrészben, amely az Európai Unió tagja, október, november és december hónapokban végezték el a hagyományos összeírást. A ciprusi török közösség hatóságai⁹ először októberre tervezték a népszámlálást az északi területen, de az előkészületek rövidege miatt december elejére tették át, és különösebb innováció nélkül megmaradtak a korábbi – Törökországban is alkalmazott – módszernél, az egy nap és kijárási tilalom alatt végrehajtott összeírásnál.

Az ENSZ nicosiai jószolgálati missziója az észak-ciprusi népszámlálás hitelességének növelése érdekében nemzetközi szakértői csoportot kért fel az összeírás közvetlen előkészületeinek, végrehajtásának és az anyagok kezelésének ellenőrzésére.¹⁰

A hétezer összeíró és 10 százaléknyi tartalék többsége felsőfokú végzettségű közszolgálati dolgozó és pedagógus volt; hasonló kritériumok alapján hétszázötven felülvizsgálót toboroztak. Az összeírókat a mindössze háromórás oktatás során ellátták az összeírandó címek listájával és – szükség szerint – megfelelő vázlatos térképekkel, amelyek alapján ellenőrzési és javítási céllal az összeírást megelőző napon a kijelölt területet be kellett járniuk.

Minden összeíró kapott egy összefűzött kérdőívkeget huszonkét háztartási kérdőívvel, amelyek mindegyike maximum hat személy összeírását tette lehetővé. Ha ez kevésnek bizonyult, kisebb köteggel egészítették azt ki. Az intézeti háztartásoknál természetesen másféle, a magánháztartásokra és lakásokra vonatkozó kérdőívek

⁸ A dolgozat leíró részei Rózsa Gábor és a kiküldetésben részt vett kollégái tapasztalatain alapulnak.

⁹ Ezt az adminisztrációt, az Észak-ciprusi Török Köztársaságot Törökországon kívül senki sem ismeri el.

¹⁰ A Jean-Michel Durr független francia szakértő által vezetett, hétfős megfigyelő csoportban a KSH két egykori munkatársa, Hajnal Béla és Rózsa Gábor is részt vett.

nélküli garnitúrákat használtak. A kérdőív-sorozat legelején egy külön személyi kérdőív volt, amelyen az összeíró saját adataival kezdhette az adatfelvételt. A török nyelvű kérdőíveken kívül angol nyelvűek álltak készenlétben.

Az adatvédelem kötelezettsége szerepelt a kérdőívek első oldalán, és az összeíróknak aláírásukkal is tudomásul kellett ezt a szempontot venniük.

Az összeírást egyetlen nap alatt, december 4-én reggel 8 és este 6 óra között hajtották végre a teljes lakosságra vonatkozó kijárási tilalom mellett (*Ladányi Tóth* [2011]). (Kivételt csak az összeírási hivatalos résztvevői, a kijárási tilalom betartását ellenőrző rendőrök és néhány folyamatos műszakot végző munkaterület dolgozói képeztek.) Aki éppen nem saját szokásos lakóhelyén tartózkodott – például látogatásban volt –, azt a másik helyszínen írták össze. Az egy számlálóbiztosra jutó háztartások átlagos száma húsz volt, nagyjából hatvan személlyel számolva.

A lakosság szinte mindenütt előre értesült az összeírási tényéről, ha másért nem, a meghirdetett kijárási tilalom miatt, amelyről a helyi televízió és rádió is tájékoztatott. A legtöbb helyen így már felkészülten, előkészített személyi igazolvánnyal várták a számlálóbiztosokat. A külföldi diákokat a diákszövetségek értesítették. Ugyanakkor a lakossággal kevésbé ismertették a népszámlálás igazi értelmét és céljait.

A felülvizsgálók kora délutánig kint voltak a területen, hogy ellenőrizzék és segítsék a hozzájuk tartozó tíz összeírót, majd vissza kellett térniük a terület központi irodájába, hogy fogadni tudják a visszaérkező számlálóbiztosokat, illetve a tartalékból segítséget küldhessenek a késésben levőknek. A helyhatóságok kijelölt munkatársai is segítséget nyújtottak a felmerült problémák megoldásában, például tolmács küldését intézték a törökül nem értő személyekhez. Megtagadásokról alig érkezett jelzés. Az anyagok beérkezését követően a felülvizsgáló minden hozzá beosztott összeírójával elvégezte az ellenőrzéseket, javításokat és összesítéseket.

Érdeemes megemlíteni az egynapos összeírással összefüggő egyik speciális esetet, a repülőtéri adatfelvételt. Észak-Nicosia (törökül Lefkoşa) repülőtere a nemzetközi elismerés hiányában csak törökországi repülőterekkel van összeköttetésben. Adatfelvételi posztot állítottak fel mind az indulási, mind az érkezési oldalon, és összesen negyven számlálóbiztossal, rövid várakozási idővel közel kétezer személyt írtak össze.

A de facto népesség első összesítéseit az adatgyűjtést közvetlenül követő napokon elvégezték, először a körzetek és a területi irodák szintjén, majd a Nicosia északi (török) szektorában levő központi hivatalban. Az előző, 2006. évi népszámlálás eredményéhez képest 11 százalékos növekedést mutató, 295 ezer fős népességről szóló előzetes tájékoztatás egy héttel később megjelent a török ciprusi lapokban. (Amint arra *Hajnal* [2012] rámutat, a népességgyarapodás egyértelműen a törökországi fiatalok intenzív bevándorlásának köszönhető.) A politikusok egy része a népszámlálás sikeréről nyilatkozott, mások viszont csalódottságuknak, elégedetlenségüknek, sőt gyanakvásuknak adtak hangot, mivel várakozásaik szerint akár félmillió személyt kellett volna összeírni (*Press and Information Office* [2011]).

Függelék

A kilenc ország és népszámlálásuk főbb adatai, 2011

Ország	Terület (km ²)	Népesség	Egy főre jutó GDP (USD, vásárlóerő-paritáson) ^{a)}	A népszámlálási adatfelvétel időszaka	A népszámlálás módszere; minőségellenőrzés
Albánia	28 748	2 831 741 (2011. évi népszámlálás, előzetes adat) ^{b)}	7 800	2011. október 1–15.	hagyományos, teljes körű, kérdőíves; utóellenőrzéssel
Bosznia-Hercegovina	51 197	4 622 292 (2011. júliusi becslés) ^{c)}	8 200	2013. április 1–15. (népszámlálási törvény) ^{d)}	hagyományos, teljes körű, kérdőíves; utóellenőrzéssel
Horvátország	56 594	4 290 612 (2011. évi népszámlálás, előzetes adat) ^{e)}	18 300	2011. április 1–28.	hagyományos, teljes körű, kérdőíves; utóellenőrzéssel
Koszovó	10 887	1 733 872 (2011. évi népszámlálás, előzetes adat) ^{f)}	6 500	2011. április 1–15.	hagyományos, teljes körű, kérdőíves; utóellenőrzéssel
Macedónia	25 713	2 082 370 (2011. júliusi becslés) ^{g)}	10 400	2011. október, tíz nap után félbeszakadt	hagyományos, teljes körű, kérdőíves
Montenegró	13 812	625 266 (2011. évi népszámlálás, előzetes adat) ^{b)}	11 200	2011. április 1–15.	hagyományos, teljes körű, kérdőíves; utóellenőrzéssel
Szerbia	77 474	7 120 666 (2011. évi népszámlálás, előzetes adat) ^{f)}	10 700	2011. október 1–15.	hagyományos, teljes körű, kérdőíves; utóellenőrzéssel
Törökország	783 562	74 724 269 (2011. év végi, nyilvántartás alapján) ^{f)}	14 600	2011. október 2. – november 30.	nyilvántartási adatok és mintavételes összeírás kombinációja
Észak-Ciprus	3 355	294 906 (2011. évi népszámlálás, előzetes adat) ^{k)}	13 354 (2009-es becslés) ^{l)}	2011. december 4.	teljes körű, kérdőíves, egynapos, kijárási tilalommal

Forrás: Saját szerkesztés az itt megadott források és dolgozatunk adatai alapján.

^{a)} The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html>

^{b)} <http://census.al/default.aspx?lang=en>

^{c)} The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bk.html>

^{d)} <http://www.bhas.ba/census/Zakon%20o%20popisu-en.pdf>

^{e)} http://www.dzs.hr/Eng/censuses/census2011/announcements/census2011_firstresults.pdf

^{f)} <http://esk.rks-gov.net/rekos2011/?cid=2,1>

^{g)} The World Factbook. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mk.html>

^{h)} http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/knjiga_prvi%20rezultati%281%29.pdf

ⁱ⁾ http://media.popis2011.stat.rs/2011/prvi_rezultati.pdf

^{j)} http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=39

^{k)} <http://www.citypopulation.de/TurkCyprus.html>

^{l)} <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5376.htm>

Irodalom

- ABLONCZY B. [2002]: Megpróbáló idők egy veszélyes vidéken. Koszovó: egymást kizáró identitások és a multietnikus méhészsövetség. *Pro Minoritate*. 12. évf. 4. sz. 98–107. old. <http://www.prominoritate.hu/download/2002tel/BiroA.pdf>
- BALKAN INSIGHT [2011]: Serbia Postpones Census. 1 April. <http://www.balkaninsight.com/en/article/serbia-postpones-census>
- B92 [2011]: „Serbia shouldn't support census in Kosovo”. 10 January. http://www.b92.net/eng/news/politics-article.php?yyyy=2011&mm=01&dd=09&nav_id=72021
- BYTYCI, F. [2011]: *Kosovo Census Shows Population of 1.73 Million*. AlertNet. 29 Jun. <http://www.trust.org/alertnet/news/kosovo-census-shows-population-of-173-million/>
- CBS (CROATIAN BUREAU OF STATISTICS) [2010]: *Act on the Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Croatia in 2011*. Zagreb. <http://www.dzs.hr/Eng/censuses/census2011/censusact.htm>
- CBS [2011]: *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Prvi rezultati po naseljima. Census of Population, Households and Dwellings 2011, First Results by Settlements*. Zagreb. <http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/censuslogo.htm>
- CIA (CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY) [2012]: *CIA – The World Factbook*. Washington, D.C. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/al.html>
- DURR, J.-M. [2011]: *Assessment of the Preparation of the Census of Bosnia and Herzegovina*. Mission Report. 24–26 January. Banja Luka. http://www.bhas.ba/census/CensusMission_en.pdf
- HAJNAL B. [2012]: Egy el nem ismert ország: az Észak-Ciprusi Török Köztársaság. *Élet és Tudomány*. 67. évf. 7. sz. 217. old.
- INSTAT (INSTITUTI I STATISTIKËS) [2011a]: *2011 Population and Housing Census in Albania. Preliminary Results*. Tirana. http://census.al/Resources/Data/Census2011/Instat_print%20.pdf
- INSTAT [2011b]: *Press Release. Post Enumeration Survey Begins*. 17 November. Tirana. <http://census.al/Resources/Data/Census2011/Press%20Release%20no11.pdf>
- JUKIC, E. [2012]: Bosnia Ready to Conduct 2013 Census. *Balkan Insight*. 12 Februar. Sarajevo. <http://www.balkaninsight.com/en/article/bosnia-ready-to-conduct-2013-census>
- KARAJKOV, R. [2011]: Census Fails in Macedonia. *Osservatorio Balcani e Caucaso*. 20 October. Skopje. <http://www.balcanicaucaso.org/eng/Regions-and-countries/Macedonia/Census-fails-in-Macedonia-105372>
- KOSTADINOVA DASKALOVSKA, K. [2011]: *Methodology Document on 2011 Census of Population, Households and Dwellings in Montenegro*. Working Paper.
- LADÁNYI TÓTH L. [2011]: ENSZ-zászló alatt Észak-Cipruson. *Szabolcs Online*. December 24. Nyíregyháza. <http://www.szon.hu/ensz-zaszlo-alatt-eszak-cipruson/1870021>
- LIKMETA, B. [2011]: Rightists and Greeks Denounce Albania Census. *Balkan Insight*. 5 October. Tirana. <http://www.balkaninsight.com/en/article/albania-population-census-stirs-calls-for-boycott>
- MARUSIC, S. J. [2011a]: Macedonian Census Commission Resigns. *Balkan Insight*. 11 October. Skopje. <http://www.balkaninsight.com/en/article/macedonian-census-commission-resigns>
- MARUSIC, S. J. [2011b]: Macedonian Population Census Planned for October. *Balkan Insight*. 15 August. Skopje. <http://www.balkaninsight.com/en/article/all-set-for-macedonian-head-count-in-october>

- MILOVANOVIC, B. [2011]: Serbian Census Results „Alarming”. *Southeast European Times*. 24 November. Belgrade. http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2011/11/24/feature-02
- MONSTAT (MONTENEGRO STATISTICAL OFFICE) [2011a]: *Census 2011 data – Montenegro*. Table CG4. Population by Ethnicity and Mother. Table CG5. Population by Ethnicity and Religion. Podgorica. <http://www.monstat.org/eng/page.php?id=393&pageid=57>
- MONSTAT [2011b]: *Stanovništvo Crne Gore prema polu, tipu naselja, nacionalnoj, odnosno etničkoj pripadnosti, vjeroispovijesti i maternjem jeziku po opštinama u Crnoj Gori*. Podgorica. [http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf)
- PRESS AND INFORMATION OFFICE [2011]: *Turkish Cypriot and Turkish Media Review*. 10–12. December. No. 236. Lefkosia. <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/d2f0876e1500506ac2257076004d01cb/83048d6a1bdf9ffac2257964004543eb?OpenDocument>
- RÓZSA, G. [2010]: *Preparatory Works for the 2011 Population and Housing Censuses in 8 Countries of the South-East European Region: Plans, Changes and Problems*. 4th International Conference of Balkans Demography. 13–15 May. Budva.
- RÓZSA, G. [2011a]: *IPA 2008 Multi Beneficiary Statistical Cooperation Programme. Pilot Project 4 – Population Census Methodology Summary on 2011 Census of Population, Households and Dwellings in Albania*. Working Paper.
- RÓZSA, G. [2011b]: *IPA 2008 Multi Beneficiary Statistical Cooperation Programme. Pilot Project 4 – Population Census Methodology Summary on 2011 Census of Population, Households and Dwellings in Croatia*. Working Paper.
- RÓZSA, G. [2011c]: *IPA 2008 Multi-Beneficiary Statistical Cooperation Programme. Pilot Project 4 – Population Census Methodology Summary on 2011 Census of Population, Households and Dwellings in the former Yugoslav Republic of Macedonia*. Working Paper.
- RÓZSA, G. [2011d]: *IPA 2008 Multi Beneficiary Statistical Cooperation Programme. Pilot Project 4 – Population Census Methodology Summary on 2011 Census of Population, Households and Dwellings in Serbia*. Working Paper.
- RÓZSA, G. [2011e]: *IPA 2008 Multi Beneficiary Statistical Cooperation Programme. Pilot Project 4 – Population Census Methodology Summary on 2011 Census of Population, Households and Dwellings in Turkey*. Working Paper.
- SOFOS, S. A. [2011]: Montenegro – A Census Like No Other? *TransConflict*. 14 July <http://www.transconflict.com/2011/07/montenegro-a-census-like-no-other-147/>
- SOK (STATISTICAL OFFICE OF KOSOVO) [2009]: *Proposal of a Road Map for the Population and Housing Census in Kosovo*. Prishtinë. <http://esk.rks-gov.net/eng/attachments/article/163/road-map-for-the-census-in-kosovo.pdf>
- SOK [2011a]: *Kosovo Census at a Glance. Statistical Office of Kosovo*. Prishtinë. <http://esk.rks-gov.net/rekos2011/repository/docs/Fact-sheets-ENG.pdf>
- SOK [2011b]: *Report On Population, Households And Housing Census In Kosovo 2011*. Prishtinë. <http://esk.rks-gov.net/eng/images/files/Report%20On%20Population,%20Households%20And%20Housing%20%20Census%20In%20Kosovo%202011.pdf>
- SORS (STATISTICAL OFFICE OF THE REPUBLIC OF SERBIA) [2009]: *Pilot Census of Population, Households and Dwellings for 2009 in the Republic of Serbia*. Belgrade. http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/2010_phc/Serbia/Serbia_more.htm

- TALESKI, M. [2011]: Macedonian Census Stopped due to Irregularities. *Southeast European Times*. 17 October. Skopje. http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/features/2011/10/17/feature-03
- TASTI, E. – DEMIRCI, M. [2009]: *Changing The System From Traditional Census To Register Base Census In Turkey*. United Nations Statistics Division. New York. http://unstats.un.org/unsd/censuskb20/Attachments/2009TUR_ISI-GUIDc1d61c956ec44d05b91a69aae6057ee9.pdf
- TURKSTAT (TURKISH STATISTICAL INSTITUTE) [2005]: *Statistics Law of Turkey*. 18 November. Ankara. <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=tuikKanun>
- UN (UNITED NATIONS) [2008]: *New Method for 2010 Population and Housing Census of Turkey. Considerations About Data Quality and Coverage*. Geneva. http://unstats.un.org/unsd/censuskb20/Attachments/2008TUR_ECE-GUID0d090cc0e5c24cb6bb4e6f0a119e4eaf.pdf
- UN [2010]: *Turkey Conducts the Pilot Study for the 2011 Population and Housing Census*. Geneva. http://unstats.un.org/unsd/demographic/sources/census/2010_phc/Turkey/2011PHC.pdf

Summary

According to international recommendations population censuses were held in the non EU member states / territories of South Eastern Europe in 2011. Only three of them, Croatia, Kosovo and Montenegro were able to perform their censuses at the originally planned time in April, while Albania, Macedonia and Serbia postponed it to October 2011 for various reasons. Census was interrupted in Macedonia due to irregularities associated with ethnic conflicts. Legislators failed to adopt the new law on population census in Bosnia and Herzegovina. Turkey carried out its census with an unconventional and not completely mature method during October and November 2011. As per their plans, results will be published by the end of 2012. We try to summarize the main characteristics of the censuses of these eight areas and, in addition, present the special census of another territory in the region, Northern Cyprus.